

NATURA v slovenskom filme

...v hranom filme

Základným kameňom slovenskej hranej filmovej tvorby je film *Jánošík* z roku 1921, ktorý na Slovensku nakrútila skupina amerických Slovákov vedená Jaroslavom Siakelom. V roku 1920 založili v Chicagu spoločnosť Tatra Film Corporation. Tá mala nakrútiť na Slovensku niekoľko filmov. Účastiny sa predávali po 50 dolárov a predali sa za 16 500 dolárov. Lenže to nestačilo ani na film *Jánošík*. Cez leto roku 1921 precestoval štáb filmárov rôzne kúty Slovenska. A vyberal si tie najpríťažlivejšie lokality. Príroda „hrá“ už v prvom hranom filme veľmi dôležitú úlohu. Na Slovensku bolo nakrútených už takmer 400 celovečerných hraných filmov. Takmer všetky boli nakrúcané v exteriéroch. Naše hory, jazerá, jaskyne, prírodné pamiatky, zámky, fauna a flóra – zohrali v slovenskom hranom filme veľmi dôležitú úlohu. Filmárov zaujala nielen stará, ale aj novodobá architektúra a v nej postavenie človeka. Vybrali sme do cyklu najzaujímavejšie slovenské filmy, v ktorých príroda „hrala prvé husle“.

Jánošík (1921, r. Jaroslav Siakel) - 65 min. Prvý slovenský celovečerný film – rekonštruovaná a ozvučená verzia filmu o slovenskom národnom hrdinovi Jurajovi Jánošíkovi, ktorého stvárnil český herec Theodor Pištěk.

Lazy sa pohli (1952, r. Paľo Bielik) - 82 min. Dráma zo slovenských lazov v období nastupujúcej industrializácie.

Pole neorané (1953, r. Vlado Bahna) - 92 min. Dráma o živote chudobných kysuckých kopaňčiarov podľa románu Petra Jilemnického z obdobia hospodárskej krízy 30-tych rokov minulého storočia

Pokorené rieky (1961, r. František Žáček) - 82 min. Zápas ľudí o pôdu Východoslovenskej nížiny.

Slnko v sieťi (1962, r. Štefan Uher) - 92 min. Zo života mladých ľudí vo veľkomeste, ale aj na slovenskej dedine v období žatvy.

Drak sa vracia (1967, r. Eduard Grečner) - 85 min. Dráma osamelého hmlčiar, ktorého nechápe okolitý svet podľa novely Dobroslava Chrobáka.

Očvské pastore (1973, r. Jozef Zachar) - 84 min. Dramatický príbeh o chlpskej cti a odvahe podľa predlohy Štefana Sokola.

Otec ma zderie tak či tak (1980, r. Otakar Krivánek) - 83 min. Osud chlapca v malokarpatskej dedine podľa predlohy Vincenza Šikulu.

Jánošík (1921)

Začiatok sezóny (1987, r. Zoro Záhon) - 76 min. O vzťahu dedičana a mestského chlapca podľa predlohy Jozefa Banáša.

...v celovečernom dokumentárnom filme

Aj slovenský dokumentárny film celovečernej metráže má na Slovensku dlhodobú tradíciu.

Jeho dejiny začal písať Karol Plicka, ktorý 15 rokov pôsobil v Matici slovenskej v Martine. Filmy *Po horách*, *po dolách*, *Za slovenským ľudom*, ale hlavne film *Zem spieva* sa stali známe po celom svete a patria do zlatého etnografického filmového fondu. Hneď po vojne vznikali celovečerné dokumentárne filmy na objednávku štátu, aby divákov informovali o vymoženostiach „novej socialistickej spoločnosti“. Filmy poznamenala doba vzniku. Boli to „bezproblémové“ filmy. Boli nasnímané „cez ružové okuliare“, neboli v nich problémy. V období normalizácie vyše 15 rokov bol uložený v trezore Hanákov film *Obrazy starého sveta*. Umelecký dokument inšpirovaný fotografiami Mar-

tina Martinčeka bol oslavou starých ľudí, ktorý v chudobe, na slovenskom vidieku, žili svoj šťastný život. V šlapajách svojich učiteľov kráčajú mladí slovenskí filmári – Jaro Vojtek, Marko Škop a ďalší, ktorí prinášajú svedectvá o dobe, v ktorej žijeme.

Zem spieva (1933, r. Karol Plicka) - 63 min. Rozspievaná a roztančovaná symfónia Slovenska – 30. roky minulého storočia s hudbou Františka Škóra.

Dúha nad Slovenskom (1952, r. Vlado Bahna) - 77 min. Propagandistický dokument o novom živote na Slovensku budujúcom komunistickom zriadení.

Obrazy starého sveta (1972, r. Dušan Hanák) - 70 min. Umelecký dokument inšpirovaný fotografickým cyklom Martina Martinčeka.

My zdes (2005, r. Jaro Vojtek) - 86 min. O hľadaní domova kazažskej rodiny na Slovensku.

Iné svety (2006, r. Marko Škop) - 76 min. Šariš na začiatku nového tisícročia

...v krátkom dokumentárnom filme

O filmovej dokumentárnej tvorbe začiatku rokov 40-tych minulého storočia v Nástupe sa píše ako o zlatom období slovenského dokumentu. Nástup a Školfilm, ktoré boli založené v roku 1940, to je vlastne začiatok slovenskej organizovanej filmovej tvorby. Dokumenty nakrúcal aj Paľo Bielik, ktorý sa neskôr venoval len hranému filmu. Jeho filmy nezostali a aj dnes dokážu plne zaujať. Na Slovensku bolo nakrútených okolo 8 000 krátkych filmov, z toho polovica spravodajských. Vybrali sme z nich niekoľko ocenených filmov, ktoré sa viažu k téme *Natura*.

1942 – **Pod holým nebom** - r. Paľo Bielik - 14 min. O práci, zvykoch a folklóre na slovenskom salaši.

1942 – **Žatva** - r. Ján Fintora - 15 min. Dožinky na slovenskom vidieku.

1943 – **Leto pod Kriváňom** - r. Eugen Mateička - 16 min. Letná atmosféra v Hybiach.

1943 – **V bielom raji** - r. Eugen Mateička - 14 min. Vysoké Tatry a Tatranská horská služba.

1944 – **Na ostrove kormoránov** - r. Paľo Bielik - 16 min. Výprava filmárov na jeden z dunajských ostrovov.

Ocenené filmy

1951 – **Kysuce** - r. Ján Lacko - 14 min. Staré a nové Kysuce s hudbou Tibora Andrašovana.

Ružové sny (1976)

Drak sa vracia (1967)

1963 – **Chlapi z Gaderskej doliny** – r. Ladislav Kudelka - 9 min. O práci drevorubačov v neprístupných porastoch.

1963 – **Voda a práca** - r. Martin Slivka - 9 min. O starých dómyselných vodných stavbách.

1967 – **Omša** – r. Dušan Hanák - 11 min. Adventná omša v Spišskej Sobote s autentickými liturgickými textami a spevmi.

1968 – **Fotografovanie obyvateľov domu** – r. Dušan Trančík - 15 min. Najkrajšie a najtragickšie okamihy života jednej vidieckej rodiny.

1978 – **Za najväčším vtákom Európy** – r. Otakar Patočka - 13 min. Celoročný životný cyklus vzácneho predstaviteľa fauny Žitného ostrova - dropa veľkého.

1979 – **Aby k nám prilie hali** – r. Andrej Kristín - 16 min. O živote a životných podmienkach predstaviteľa našej fauny - bociana.

1980 – **Na križovatkách vtáčích ťahov** – r. Andrej Kristín - 17 min. O práci ornitológov a význame spolupráce jednotlivých štátov pri objavovaní nových zákonitostí prírody.

2001 – **Rómsky dom** – r. Maro Škop - 31 min. Ako žijú naši spoluobčania - Rómovia.

...v zahraničných filmoch distribuovaných v sieti slovenských kín

Do slovenských kín prichádza ročne okolo 170 premiér.

S radostou konštatujeme, že okrem amerických hollywoodských trhákov občas objavíme v kinách aj celovečerné dokumenty, ktoré nachádzajú svojich divákov.

Dogora (2004) - Francúzsko - r. Patrice Leconte - 80 min. Dokumentárny muzikál bez slov nakrútený v Kambodži o ľuďoch a krajine, v ktorej žijú.

Naqqqatsi (2002) - USA - r. Godfrey Reggio - 89 min. Koyaanisqatsi (1983), Powaqqatsi (1988) - záverečná časť umeleckej dokumentárnej trilógie režiséra Reggia o stave súčasnej civilizácie

Príbeh Modrej planéty (2004) - Francúzsko/Taliansko - r. Marie Pérennon, Claude Nuridsany - 80 min. Zrodenie vesmíru a hviezd, vznik života na Zemi, o čase, hmote, zrodení, láske a smrti.

Bodysong (2003) - Veľká Británia - r. Simon Pummell - SPI International - 83 min. Dokument o základných veciach života - od jeho zrodu po smrť - film určený dospelej mládeži.

Putovanie tučniakov (2005) - Francúzsko - r. Luc Jacquet - 65 min. Dokument o tučniakoch cisárskych putujúcich cez arktické ľadovce, aby sa mohli rozmnožiť a zachovať rod.

Mgr. Štefan Vraščiak
Ilustračné foto: ar chív SFÚ

Záhada (1995)

